

17. Vplyv obchodu a výroby (subjektu, rezortu) na enviro

Externality = sú prejavy zlyhania tržného mechanizmu. Poznáme:

- a) pozitívne – odstraňovanie negatívnej (napr. čistička vôd)
- b) negatívne – znečisťovanie životného prostredia (firma ho znečistí ale týka sa to všetkých)

Eliminácia negatívnej externality – Pri odstraňovaní negatívnej externality sa nemôžeme spoliehať na:

- dobrovoľnosť rozhodnutia
- na výchovu týchto účastníkov
- problém verejných statkov
- nedokonalé informácie
- transakčné náklady
- vlastnícke vzťahy

Obmedzenie štátu môže externality obmedziť pomocou **regulácie, dotácie a pokuty**. Tieto sú však zavedené až po znečistení a neexistujú preventívne opatrenia.

Liberalizácia obchodu a jeho vplyv na životné prostredie :

- funguje liberalizácia obchodu – funguje svetová cena nižšia predtým výrobcovia mali vysoké ceny. Znižuje sa výroba a tak isto sa znižuje aj úroveň znečistenia
- keď budú ceny rásť nebudú výrobcovia toľko vyrábať a tým sa nebude toľko znečisťovať
- ak rozpredajú všetky podniky, ak budú chcieť prilákať investorov na Slovensko poskytnú im ekologický doping

EÚ vychádza z toho, že napr. poľnohospodárstvo vlastní viac ako 1/2 Európy – urbanizácia, doprava, turizmus.

OECD a FAO robia 15 rokov monitoring o indikátoroch enviro a životného prostredia (existujúce prostredie a zdroje). Základný štandard enviro tvorí ľudské zdravie, čo má vplyv na kúpyschopnosť (na odstránenie rizika).

Neoklasická teória = maximalizácia blahobytu, firmy znamenajú zisk (trh núti neobjektívne rozhodnutia v protiklade k enviromentálnej politike)

USA – podpísali Federálne projekty podrobené analýze nákladov a prínosov vo vzťahu k životnému prostrediu.

Zlyhanie:

- trhu s enviromentálnymi výrobkami = podcenenie trhu s enviromentálnymi produktami- výroba potravín na 1% (=24 tisíc ha). Ak neexistuje trh mala by ho stimulovať vláda (nerobí to)
- nedoriešenie kompenzácie (zníženie nákladov- podcenenie vplyvu vládnych inštitúcií , podpora zdravej výroby), diskontovaná procedúra – budúce prínosy a dopady budú tým neobjektívne zhodnotené, čím sa vo vzdialenejšej budúcnosti môžu vyskytnúť (dopady-následníci)
- zaťaženie nákladmi terajšej generácie, dopady v budúcnosti

Nepriame metódy hodnotenia:

- a) metóda efektu produkcie = vyjadruje vzťah medzi enviromentálnou škodou a určitou príčinou tejto škody (uplatnenie ak je presný vzťah). EÚ vyššie náklady na prevenciu x príčiny škody (čo znamená, ak sa škoda stane)
- b) metóda preventívnych výdavkov a nákladov na odstránenie = využíva stanovenie odhadov ekonomickej hodnoty enviromentálnych zmien (vo vodohospod. – nádrže na pitnú vodu)
- c) metóda cestovných nákladov = využitie cestovných nákladov pri návšteve určitých rekreačných oblastí a prostriedkov ktoré tam turista nechal v súvislosti s dovolenkou, ako 1 Sk výdavkov prinesie účel dovolenky (príde autom, znečistí prostredie)
- d) metóda ľudského kapitálu = vynaložené náklady na vzdelanie a ich návratnosť

Priame metódy hodnotenia:

- a) metódy kontingenčného poriadku = využitie na oceňovanie enviromentálnych hodnôt kontingenčného poriadku. Aplikuje sa všeobecne na preferencie spotrebiteľov k enviromentálnom hodnotení
- b) enviromentálne hodnoty

Čo sa má rešpektovať pri výbere metód:

- technická prijateľnosť a spoľahlivosť
- rešpektovanie inštitucionálnej využiteľnosti pre rozhodovacie procesy
- peňažné hodnotenie životného prostredia (názory)
- ich užívateľské uplatnenie

Vplyv enviro na rezort – prejav cez expanzívnej politiky (ak nie je sebestačnosť – dovážať čo?). V EÚ od 1992 – Agenda 2000 – ako to rieši cez SAP. Farmár získava platby za zníženie intenzity výroby (vplyv cez komoditné režimy). Farmári dostávajú dotácie za poskytovanie enviromentálnych služieb. Podpora za pôdu, ktorá sa zakonzervuje (ľadom ležiaca) nástup WTO nariadenie znížiť o 10% využiteľnej pôdy.

8. SPP – Negociačný proces – komoditné režimy – negociačné požiadavky

Negociačná politika = proces približovania, projekt a požiadavka EÚ. SR 26 kapitol. Nová organizácia trhu od roku 1999 = negociačné komoditné režimy (vyššia úroveň trhových poriadkov). Problém: cenová diferenciácia 15 – 20% z EÚ

- obilie a olejiny
- cukor, cukrová repa (izoglukóza)
- strukoviny
- mäso (bravčové a HD)
- olivy

Komoditné režimy (organizácia trhu) – v rámci negociačného procesu základ 6-7 pôžičky negociačných procesov.

Komoditné trhové poriadky:

- 1) mlieko a mliečne výrobky (najkomplikovanejšie)
- 2) mäso (negociačná zmena: problém jahňacie mäso – žiadame doplnok na väčšie ako 1000 ton – vývoz, odsúhlasenie nárastu úpravou)
- 3) obilie (boj o zapojenie 800 tis.ha, súvislosť s kvótou nadväzuje licencia) problém: patria tam i olejiny (160 tis.ha doteraz), žiadosť 182 tis.ha. Majú vysokú rentabilitu.
- 4) Zelenina, ovocie, hrozno, víno – negociačné doplnky u hrozna – žiada 22 tis.ha vinohradov, každoročne zvýšenie o 800 ha, tokajské víno – ako na svetových trhoch
- 5) Cukor, cukrová repa – cena aká? garantovaná
- 6) Tabak – žiadosť o 2,5 ton tabakovej hmoty = 80% umiestnenie na zahraničnom trhu (6-8 europ.krajín)
 - majú politiku cien
 - majú politiku priamych platieb (dotácie)
 - majú politiku štrukturalizácie
 - podpora na extenzitu alebo intenzitu

Negociačné požiadavky (naše) – bryndza, surový tabak (Ex – 80%), plochy vinohradov, Tokajské víno

Negociačné požiadavky = zníženie intervenčných cien (15-20%), kompenzácia priamou platbou (dotácie), v priebehu 2 rokov zrušenie kvót, v rámci spoločnej európskej politiky dotácie.

18. Organizácia trhu – nástroje regulácie, komoditné režimy

1. Organizácia trhu a podpora trhových cien = v roku 2000 vstúpili do platnosti novelizované opatrenia Ministerstva pôdohospodárstva SR na podporu a organizovanie trhu so zemiakmi, obilninami, hovädzím a bravčovým mäsom, mliekom, cukrovou repou, cukrom a glukózou – sú to tzv. trhové poriadky, na základe ktorých sa okrem garantovania cien pre štátny intervenčný nákup vyhlásili minimálne ceny pre kvótované množstvá s kvalitatívnym vymedzením.

2. Podpora vstupov:

- a) podpora prevádzkových vstupov (závlahy, závlahové systémy)
- b) dotácia na zachovanie genofondu hospodárskych zvieraj (ohrozené a nové druhy plemien)
- c) dotácie na poistenie a čiastočné eliminácie škôd (sucho, nadmerné dažde)
- d) dotácie kapitálových vstupov

3. Priame platby (podpory) – dotácie na podporu horších výrobných oblastí. Sú súčasťou každého trhového poriadku (komoditného režimu)

4. Všeobecné služby :

- a) veda, výskum, poradenstvo
- b) poľnohospodárstvo školstvo (stredné+ďalšie, Agroinštitút)
- c) inšpekčné služby (SPPI, Štátna veterinárna správa SVS, Plemenárna inšpekcia SR, Ústredný kontrolný a skúšobný ústav poľnohospodársky, Technický a skúšobný ústav poľnohospodársky)
- d) infraštruktúra zahŕňajúca pozemkové úpravy
- e) marketing a propagácia

5. Podpora znevýhodnených oblastí – výnosom MP SR č 58/1/2000 sa zjednotili sadzby a sprísnilo kritériá na poskytovanie dotácií

6. Enviromentálne platby – neinvestičné zúrodnenie ornej pôdy a obnova trvalých trávnatých porastov

7. Opatrenia na podporu rozvoja vidieka 3 základné oblasti:

- a) zlepšenie kvality života vidieckeho obyvateľstva
 - b) zabezpečenie dostatku pracovných príležitostí a primeraných príjmov aj pre odľahlé a znevýhodnené regióny
 - c) zachovať ekologický prístup a trvalo udržateľný rozvoj vidieckeho obyvateľstva
- SAPARD – program, navrhla ho Európska komisia a má napomáhať kandidátskym krajinám pri riešení konkrétnych úloh pri zavádzaní spoločnej poľnohospodárskej politiky a štrukturálnych zmien v jednotlivých poľnohospodárskych sektoroch a na vidieku. Nadobudol platnosť 1.1.2000 a má fungovať 7 rokov prípadne do vstupu krajiny do EÚ. Má ísť o zvýšenie pracovných príležitostí, zvýšenie ochrany prostredia a nesmie byť zameraný na rozšírenie výroby.

8. Opatrenia v oblasti daní, úverov a poistenia:

- a) dane – r. 1999 - zníženie sadzby dane: poľnohospodári 15%, ale viac ako 50% tržieb z poľnohospodárstva a ďalších činností nadväzuje na potravinovú výrobu. FO podnikajúce v poľnohospodárstve si mohli uplatniť za stanovených podmienok osobitný spôsob zdaňovania príjmov pri sadzbe 7%. Začínajúci poľnohospodári majú 100% úľavu na dani počas prvých 3 po sebe bezprostredne idúcich rokoch.
- b) úvery – celkový objem úverovej istiny medziročne klesol o 26% (1999-2000), čo bolo spôsobené s ich splatením alebo prevedením do konsolidačnej spoločnosti. Táto ich eviduje ako záväzky a budú predmetom obchodovania v roku 2000: aktívne úvery = 1,8 mld. Sk, novovzniknuté 1,5 mld.Sk
- c) poistenie – rizikovosť poľnohospodárskej výroby bola riešená komerčným poistením a dotačnou podporou

19. Ekonomika ZAO – charakteristika úspešnosti a výkonnosti ZO

Úspešnosť = podiel na trhu (moje tržby oproti celému zoskupeniu). Ako rastie export, úspešnosť klesá rastom importu.
V roku 2001 import zaznamenal nárast o 26%.

saldo o 150% = 100 mld.Sk,
export o 18%

Výkonnosť = ukazovateľ efektívnosti. Tieto faktory robia výkon:

- komoditný obchod
- teritoriálny obchod
- deficitnosť
- efektívnosť a škála jej ukazovateľov

Ekonomika ZAO:

Rok 2000 dynamika svetového obchodu	3%
východ. E	- 5% (oproti roku 1999)
Rok 2000 dynamika exportu zo SR	18%
Importu zo SR	26%

Ekonomika svetového hospodárstva sa meria:

Oproti produktom 5000 dolárov / obyv
SR 3800 dolárov/ obyv

Ukazovatele:

- exportná výkonnosť = vzťah medzinárodnej ekonomiky a domáceho produktu. SR 65%, vyspelá ekonomika 15-16%
Ex na obyv. vo svete okolo 1000 dolárov, SR 2000 dolárov

Úspešnosť a výkonnosť: rast Im = pokles výkonnosti . zároveň rast Im = fiškálny prínos

www.euroekonom.sk

15. Deficitnosť a vplyvy na deficitnosť obchodu

Rok 2001= 100 mld deficit z toho agro malo 20 mld. Čo spôsobuje deficitnosť:

* **kurz** (k euro, doláru) = euro je stabilnejší, dolárová zmena 30 na 51 = 5 – 6 mld.

* **menové vplyvy** = euro je výhodnejší

* **komoditný obchod** – citlivé položky

- nadmerný dovoz – čo sa podiela viac ako 5% na spotrebe

* **teritoriálny vplyv**

OECD = 90% kde CEFTA za rok 2001 = 5 mld z toho ČR – 4 mld

EÚ = 9 mld na agro

Preprava vplyv na efektívnosť – zhluková analýza – najlepšia do 800 km

Obchodujúce organizácie vyše 800 tisíc (300 – 400 poľnohospodárstvo)

Najväčší deficit : Rusko – ropa, plyn

Rok 2000:

Vývoz 550 mld. Sk deficit 42,5 mld. Z toho agro: vývoz 18 mld a dovoz 35 mld
Dovoz 590 mld. Sk čiže dosiahnutie pasívneho salda – 16,8 mld.

Teritoriálna štruktúra: (s kým obchodujeme):

- ČR (deficit za rok 2001 4 mld)
- EÚ (deficit s Nemeckom)

12. Ekonomika ZAO – efektívnosť – čistý export – kg ceny

Efektívnosť všeobecne chápeme ako vzťah medzi dosiahnutými výsledkami a vynaloženými zdrojmi. Pokiaľ sú zdroje a výsledky vyjadrené hodnotovo hovoríme o *rentabilite*. Teda z hľadiska skúmania predmetu efektívnosti rozoznávame 2 oblasti:

- efektívnosť vnútorných ekonomických procesov
- efektívnosť zahranično-ekonomických vzťahov

Tažiskovou efektívnosťou v rámci zahranično-ekonomických vzťahov je ekonomická efektívnosť zahraničného obchodu, ktorú predstavuje efektívnosť zapojenia materiálnej výroby do medzinárodnej del'by práce. Sprostredkujúci element medzi výrobnou sférou a zahraničnými trhmi. Efektívnosť zahraničného obchodu chápeme ako komplexný a dynamický vzťah medzi množstvom spoločenskej práce obsiahnutej vo vyvezenom tovare a vynaloženej pri realizácii zahranično-obchodnej operácie na jednej strane a všetkými dosiahnutými účinkami, ktoré vyplývajú zo zahraničného obchodu a majú vplyv na rozvoj národného hospodárstva na strane druhej.

Vhodnou metódou skúmania efektívnosti zahraničného obchodu je porovnávanie dosahovaných výsledkov na základe vhodnej sústavy ukazovateľov a to najmä z pohľadu:

- jednotlivých druhov tovaru
- jednotlivých teritórií
- vzťahu k svetovej úrovni

Čistý export (x) = rozdiel medzi hodnotou exportu (Ex) a hodnotou importu (Im) v bežných cenách daných týmito determinantami:

- množstvo exportu (Qe) – v materiálnych jednotkách u jednotlivých vývozných komodít alebo fyzickým objemom vývozu v stálych cenách. Rast množstva vývozu zvyšuje hodnotu čistého exportu
- cena exportu (Pe) – v národnej mene na jednotku naturálneho množstva vývozu alebo cenovým deflátorom vývozu z bilancie HDP. Rast ceny vývozu zvyšuje hodnotu čistého exportu
- množstvo importu (Qi) – v naturálnych jednotkách u komodít alebo fyzického dovozu v stálych cenách. Rast Q dovozu znižuje hodnotu čistého exportu
- cena importu (Pi) – v národnej mene na jednotku naturálneho množstva dovozu alebo cenovým deflátorom z bilancie HDP. Rast ceny dovozu znižuje hodnotu čistého exportu: $\frac{Ex - Im}{Ex}$ = zvažuje aj hodnotu aj množstvo

$(P_{ex} - Q_{ex}) - (P_{im} - Q_{im})$ = dôležité zapojenie do veľkého obchodu

Kilogramové ceny = priemyselné výrobky (nielen kg, ale čo je v čom zhodnotené, Dáni – bravčové mäso)

$\frac{FCO}{kg}$ (cena na hranici pri vývoze)

Kg cena = hmotnosť

13. Ekonomika ZAO – konkurenčná schopnosť – kompaktnosť výroby

RCA – odkrytá komparatívna výhoda = $\ln(x/m) : (X/M)$

Ex – sledujeme pohyb export a import celého obchodu
komodity alebo skupiny komodít

SR – lepok, melasa

Ak RCA = 0 (1)

> 0 (1) daná komodita má komparatívnu výhodu

< 0 (1) nemá komparatívnu výhodu

RCA = zhodnotenie obchodu

Konkurenčná schopnosť: logaritmovanie Ex : Im = komodity k celkovému Ex a Im

a) Rozdielový ukazovateľ : $RU = \frac{FCO}{DC}$

DC (domácia cena)

Koľko cudzích mien sa získa pri vývoze 100 Sk tuzemskej hodnoty výroby.

b) DRC – koeficient nákladov domácich zdrojov $DRC = G : (E - F)$

kde:

G = domáce zdroje v spoločenských cenách. Spoločenská cena je založená na príležitostných nákladoch. Je taká, ktorá je očistená od trhových transferov.

E = výnosy v spoločenských cenách

F = obchodovateľné vstupy v spoločenských cenách. Obchodovateľné vstupy sú všetky vstupy dostupné na svetových trhoch. Sú exportovateľné a importovateľné bez ohľadu na to či daná krajina s nimi obchoduje a na odvodenie ich spoločenskej ceny sú použité aj pri dovoze a vývoze.

Komoditné triedy, ktoré dosiahli komparatívnu výhodu v roku 1997, 1998, 1998

0102 Živý HD, 0104 Ovce a kozy živé, 0106 Ostatné živé zvieratá, 0406 Syry a tovaroch, 1003 jačmeň, 0402 mliekna smotana, zahustená alebo s cukrom, sladidlá

Ricardov tovar - poľnohospod.výrobky, uhlie, ropa, ropné výrobky. Najvyš.konkurencieschopnosť v nej USA, najnižšie Japonsko

Hescherov tovar - koža, kožené výrobky, textil, odevné výrobky. – USA, + Japonsko, Korea

Schumpeterov tovar – chémia, chemické výrobky, kancelárske stroje, elektronické zariadenia, + Japonsko, Nemecko, - Španielsko

21. Colná politika a zdaňovanie obchodu – fiškálny prínos

Colná politika = clá nepredstavujú výrazný zdroj príjmov SR nakoľko v roku 1999 tvorili len 1,8 % celkových príjmov, resp. po započítaní príjmov z dovoznej prirážky 5,7% celkových príjmov štátny rozpočet SR. Preto nepredstavujú ani výraznú bariéru investícií. Dovozná prirážka na colnú hodnotu dovážaných tovarov sa týka 75% tovarov. Ak je dovážaný tovar oslobodený od cla, pri dovoze sa z neho nevyberá ani dovozná prirážka.

Colná únia a obchodná politika (colná regulácia, voľný pohyb tovarov, obchodné dohody).

Fiškálne prínosy 106 mld z toho: clo 3 mld

dovozná prirážka 8-9 mld

spotrebná daň 8-9 mld

D P 70 mld

Pasívne saldo: poľnohospodárstvo 16,8 mld

obchod 42 mld Sk

$106 - 42 = 64$ mld bol príjem do štátneho rozpočtu (takto štát zarába na MO)

Zatiaľ čo dotácie do poľnohospodárstva : 7 mld.

Dvojaké vládne výdaje : a) dotácia na pestovanie cukrovej repy

b) subvencia cukru

Ekonomika životného prostredia – prínosy v budúcnosti

Ekonom. diskont = v súčasnosti náklady, prínosy neskôr (budovanie nádrží – 100 ročná voda)

Daňová sústava predstavuje súbor všetkých daní, ktoré sú daňovníci povinní platiť a ktoré stanovuje zákon o sústave daní. Napríklad sústavu daní v SR v súčasnosti tvoria:

- **nepriame dane:**

- daň z pridanej hodnoty
- spotrebné dane (daň z uhl'ovodíkových palív a mazív, daň z liehu a destilátov, daň z piva, daň z vína, daň z tabaku a tabakových výrobkov)

- **priame dane:**

- danej z príjmov fyzických a právnických osôb
- daň z nehnuteľnosti
- daň z prevodu a prechodu nehnuteľností
- cestná daň
- daň z dedičstva a darovania
- dane na ochranu životného prostredia.

Najčastejšie sa komparuje **daň z pridanej hodnoty**. U DPH sa používajú v súčasnosti vo väčšine členských krajinách EÚ **viaceré daňové sadzby**. Okrem základnej sadzby sa uplatňujú znížené (redukované) a vysoko znížené sadzby. Základné sadzby DPH sa pohybujú v rozpätí od 15 do 25 percent. Znížené a vysoko znížené sadzby DPH sú niekoľkokrát nižšie ako základné sadzby. Takmer 10 štátov EÚ má určité **teritoriálne zóny**, ktoré sú vyňaté zo zdaňovania, alebo sú v nich uplatňované osobitné vysoko redukované sadzby DPH. Tieto sadzby sú aplikované na dovoz, akvizície, dodávky tovarov a služieb. Preferenčné sadzby nie sú platné pre tabak a tabakové výrobky.

Okrem toho osobitnú sadzbu DPH predstavuje **tzv. parking sadzba**. Uplatňuje sa v troch štátoch EÚ (Belgicko 12 %, Írsko 12,5 %, Luxembursko 12 %) ako dočasná sadzba na niektoré tovary a služby (napr. energiu, sociálne služby, turistiku). Jej aplikácii predchádza povolenie špeciálnej výnimky v rámci komisie štátov EÚ.

Vo väčšine štátov EÚ sa používajú diferencované sadzby DPH na potraviny. V niektorých štátoch EÚ majú potraviny vysoko zníženú sadzbu DPH (Španielsko, Taliansko, Luxembursko, Portugalsko), resp. nulovú (Írsko, Anglicko).

V SR sa pre tovary a služby uplatňujú dva druhy sadzieb dane z pridanej hodnoty, základná 23 % a znížená 6 % (od 1.7.1999 10 %). Vstupy do poľnohospodárstva sú zdaňované základnou sadzbou a výstupy zníženou.

Z porovnania sadzieb daní z príjmov v krajinách EÚ a v SR môžeme dedukovať, že sadzby uplatňované v SR sa približujú sadzbám krajín s vyšším až najvyšším ekonomickým potenciálom. Dôpad je v SR výrazne zmiernený úľavou, t.j. možnosťou uplatnenia polovičnej daňovej sadzby (20 %) u tých podnikateľov, kde tržby z rastlinnej a živočíšnej výroby dosahujú viac ako 50 % celkovej produkcie.

www.euroekonom.sk